

AMA

CDn *AMA* (FRCD 094) är ett av resultaten av ett långtgående och internationellt konstnärligt samarbetsprojekt mellan två sinsemellan i förutsättningar ganska olika parter. Den ena parten är *CAMERATA SILESIA*, Polens kanske främsta kammarkör under ledning av dirigent *Anna Szostak*. Den andra är undertecknad, tonsättare och kontrabasist Anders Jormin, tillika professor på Högskolan för scen och musik i Göteborg.

Bakgrunden är följande: Camerata Silesia och undertecknad möttes redan hösten 2015 då kammarkören sjöng i sista satsen av min första symfoni, *Symphony of birds*, som uruppfördes i Wrocław, Polen, en omfattande symfonisk beställning som ett led i att Wrocław blev Culture Capital of Europe 2016. Jag slogs där och då av körens exakta intonation och ibland närmast instrumentala sätt att närma sig musiken. Klangmässigt är de också väldigt annorlunda många svenska körer som ofta arbetar med mjuka, varm, dynamisk och sångbar framtoning. Två olika körtraditioner, varav den polska där och då visade på intressanta möjligheter i sin blandning av kanske oromantisk kärvhet och teknisk drivenhet. Camerata Silesia och deras dirigent Anna Szostak fastnade å sin sida för min harmoniskt krävande och ändå klassiskt melodiska kompositionsteknik- och för mitt sätt att improvisera till och kring skrivet material.

Så föddes idén till vidare samarbete och jag fick uppgiften att skriva en hel repertoire som skulle framföras av kören och mig själv- och som också skulle dokumenteras på CD.

Hur är det då tänkt? Som tonsättare ville jag pröva skriva, om än på mitt eget sätt, vad jag upplever som sångarvänligt genom att knyta an till den långa europeiska traditionen inom kyrkomusiken. Därför har vår västerländska kyrko- och medeltidsmusik varit en genomgående utgångspunkt i mina kompositioner. En majoritet av körsatserna använder därför medeltida- eller äldre- ursprungstexter på latin. Ett konstnärligt val som också handlar om min egen fascination för latin som klingande språk. Ett idag närmast mytiskt språk som ingen talat sedan 500-talet, men som genom historien ändå burit och förmedlat högst essentiell kunskap inom både medicin och juridik, varit ett handels lingua franca för medeltidens köpmän. Ett språk som också under århundraden använts mindre ädelt av kyrkan som maktverktyg. Ett språk fyllt av vokaler och ord som bara få förstår, ett språk som ändå idag förmår bära så mycket av reflektivt allvar och dolda hemligheter. Ett trolspråk som används i läkarjournaler och inom högre akademier. Och det är ett språk som jag också tidigare använt, bl.a. på Cdn AD LUCEM (ECM2232), där jag som texter använde egen kortpoesi skriven direkt på latin.

Medeltida kyrkotonararter, tidig musiks stämföring, passacagliaform, medeltonstämning som kompositionsredskap och mycket annat är också tänkt att koppla till musikhistoriens vokala traditioner. Jag ville försöka ge musiken en tidlöshet, en egenart bortom stil och tidstypiska drag i dessa utgångspunkters möte med min egen samtida konstnärliga estetik. En estetik framvuxen ur många års verksamhet som både tonsättare och musiker inom skandinavisk jazz- och improvisationsmusik där harmoniken till delar tagit andra och mer mångfacetterade vägar än den amerikanska jazzen gjort, och där det sångbara och det lyssnande reflektiva måhända kan sägas löpa som en tråd genom också i övrigt komplex eller nyskapande musik. Jag ville utmana

kören Camerata Silesias gränser inom de områden där jag visste de redan var starka- och också utmana dem i sätt att närma sig tolkning av det som hör till min improvisatoriska estetik. Jag ville också utmana mig själv i improvisationer, med inledningar och improviserade introduktioner tätt kopplade till kommande tematik, i kontrasterande mellanspel och i skrivna passager skapa en *gemensam* musik som inte utan vidare låter sig kategoriseras. Är detta jazz, frågade en polsk journalist. Mitt svar blev: "Det är måhända inte jazz, men denna musik hade knappast kunnat bli till utan de många personliga infallsvinklar till musik som jazzhistoriens alla role-models bidrar med. Det är musik- jag hoppas med mer av personligt uttryck än av konformistisk inrättning i stil."

Utöver dessa tankemässiga utgångspunkter var den gemensamma klangen, känslan av musik varsamt framsprungen i ett gemensamt rum ett strävansmål. Därför valdes på förhand det för sin klang prisbelönta och nybyggda Konserthuset i Katowice, Polen som inspelningsplats. Med förstklassiga mikrofoner och med en mycket erfaren och noggrann inspelningsledare var också klanglig värme och autenticitet en del av musiken redan från första ögonblick. För mig som tonkonstnär är det i förberedelser, i kompositionsarbete och i det skapande ögonblicket mitt fokus ligger och det är därför en ynnest att inte behöva bekymra sig om att "skapa ett sound" i efterhand. För andra och i andra genrer är det i efterarbetet som det stora engagemanget ligger.

Hur är det gjort: I god tid, kanske ett halvår innan inspelningsdagarna, sände jag allt skrivet material till kör och dirigent. Efter sedvanligt tack och konstaterande att noter och partitur nått mottagaren vidtog månadslånga pauser i kommunikation. Jag undrade förstås om det hela gick att sjunga, om kören tyckte det var spännande, om de hade frågor, etc. Efter en tid insåg jag, vilket jag borde förstått från början, att kören hade annat arbete upp över öronen och att man som heltidsprofessionell kör inte övar som många svenska goda amatörköror; en eller två gång i veckan över lång tid. Här får istället varje individuell sångare själv ta fullt ansvar för att kunna sin stämma fullständigt perfekt när materialet så tas upp till repetition- tätt inpå framförandet. Jag fick också uppleva den oerhört krävande och noggranna repetitionskultur som dirigent Anna Szostak skapat. Denna professionalism under pressade tidsramar kan också leda till att tolkning av ett verk inte alltid hinner bli ett verk i lyssnande samförstånd, dirigent och tonsättare emellan. Mina egna synpunkter på hur min egen musik skulle framföras fick jag ibland kompromissa med, då dirigenten hade förinstuderade tempi och sin egen agodik redan rotad i sin tolkning- och tid att omtolka eller ompröva helt enkelt inte fanns. Eller skapade mer oreda än nytta. Språkliga missförstånd kunde också uppstå. Här kommer så alla år som improvisatör till stor nytta - jag (i betydelsen vi erfarna improvisatörer) kan anpassa mig till det oväntade, till det oförmodade. Kan se utmaningen i *något annat*. Detta är också betydelsen av det latinska ordet *improvisus*.

Som kontrabassist, med ett naturligt register som väldigt lätt hamnar "under" kören och ofta under också körens enskilda basstämmas tonhöjder, är just registerproblematiken en utmaning. På många ställen i detta projekt väljer jag att spela arco (m stråke)- i ett för mitt instrument oerhört högt register. Detta för att den melodiska sångbarheten jag söker ska klinga som en naturlig, instrumental del i körens klang- eller ovan. Jag spelar i många fall i det register som i

facklitteratur ligger ovan det som räknas spelbart. Jag använder också genomgående flageoletter, både naturliga och s.k. konstflageoletter, som ger en tonhöjd en eller två oktaver ovan det till synes spelade. Detta är alternativa speltekniker som jag utvecklat under många år- utmaningen är inte i första hand att klara av det, men att få det att låta enkelt, anspråkslöst, naturligt och just sångbart. Min inställning har alltid varit att trots att jag, av ibland outgrundlig anledning(!) valt kontrabas som mitt instrument, så ska allt jag vill uttrycka eller skapa kunna ta vägen genom mitt instrument- på ett eller annat sätt. Med samma tankar har jag också arbetat mycket på att få längd i en pizzicatoton- en s.k. knäppt ton så vanlig inom exempelvis jazzkontrabasspel- jag har arbetat under många år med fokus på vad som sker i tidsrummet *efter* att anslaget gjorts. Ett levandegörande och en förlängning av ögonblicket. Även detta finns en mängd exempel på i projektet AMA.

En ytterligare utmaning jag gav mig själv var att improvisera som solist över ett ibland mycket rörligt harmoniskt ramverk som jag ville tydliggöra- också utan förklarande körbakgrunder eller andra sätt. Här finns för mig ingen bättre förebild än Johann Sebastian Bach och hans cellosviter- eller för den delen andra soloverk av samme tonsättare. De enstämmiga, djupt melodiska linjer som löper genom mycket hans musik bär en mycket rik och intrikat inre harmonik- som aldrig i sig spelas vertikalt och därmed tydliggörande, men ändå i långa horisontella sjok intuitivt upplevs av lyssnaren. Detta har varit en inspiration som blir uppenbar på AMA. Och som återigen kopplar AMA till äldre musikalisk historia.

Under själva inspelningen betades stycke efter stycke av. Ett konstant samarbete mellan dirigent, tonsättare och producent föregår- och det är snabba beslut som må tas. Att samtidigt vara tonsättare och spelande musiker är krävande. *Tillit* från min sida blir nödvändig- jag kan inte lita till att jag som spelande improvisatör i varje stund också har överblick, helhetssyn eller klar uppmärksamhet kring allt väsentligt. Att lita till producent och dirigent, att göra avkall på egna idéer, att arbeta med acceptans för det som sker är viktiga och nödvändiga egenskaper. Det kan, uttrycker tonsättare ibland, kännas som att maktlös lämna sitt nyfödda barn i andras händer- men innebär också att öppna för andras kunskaper och konstnärskap i en levande process. Att öppna för ting jag själv inte insett. I detta *möte* vill jag arbeta.

Det finns också en mental dimension i ett krävande projekt som detta som jag gärna berör. Att som improvisatör skapa i ögonblicket innebär att kontrollen över helhet och form inte alltid är greppbar, det hela skapas slutligen i stunden. Risken att jag då bedömer mig själv och det spelade och blir tveksam, missnöjd eller frustrerad är uppenbar. Att då samtidigt ha en kör framför sig, en kör som väntar på sin första insats, en kör som just sjungit fantastiskt innan mitt soloparti ska börja, att i allt detta också arbeta mot klockan- det öppnar för stress och nervositet. Hur möter man detta? Min egen lösning handlar om *förberedelser*. Det finns inget som kräver så mycket förberedelser som en lyckad improvisation, har någon sagt. Hur dessa förberedelser ser ut kan variera, men att de måste till och att jag *känner mig förberedd* är något absolut. Det andra ordet är *acceptans*. Jag gör min allra bästa här och nu- att begära mer av mig själv än detta är orimligt. Lika lite som jag kan lita till tur i mitt arbete kan jag kräva av mig själv att bli VM-spelare om jag normalt sett spelar i div. 3.

Ytterligare en del i projektet AMA- förutom ovan nämnda CD-utgivning- har varit *utgivandet av partituren* till 4 av AMAs körstycken på Ejeby förlag. (ordernr, 1244,1245,1337,1338). De stycken som valts är Ama, Radius solaris, Veri floris samt Doubt thou the stars. De tre förstnämnda med texter på latin, den sistnämnda med text från Shakespeares Hamlet, akt 2, scen 2. En förhoppning är att även andra körer framgent ska kunna sjunga denna musik. Min egen ibland improviserade, ibland genomkomponerade solostämman, har jag i förekommande fall här förenklat och noterat så att den ska kunna spelas av också ett antal andra möjliga soloinstrument- för tillgänglighetens och användbarhetens skull.

Anders Jormin